

— גדול יותר מכולן, שמחזיק את ידו בכבוד שלא יצטרך לבריות.

אמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לקיש:

אם תלמיד חכם נוקם ונוטר כנחש⁽²⁶⁾ הוא — חגרהו על מתניך, הדבק בו, שסופך ליהנות מתלמודו.

אם עם הארץ הוא חסיד — אל תדור בשכונתו שאינו מבין בדקדוקי מצוות ואין חסידותו אמיתית⁽²⁷⁾, וסופך ללמוד ממנו.

אמר רב כהנא אמר רבי שמעון בן לקיש. ואמרי לה, אמר רב אסי. ואמרי לה, אמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לקיש: כל המגדל כלב רע בתוך ביתו מונע חסד מתוך ביתו, שאין העניים יכולים להיכנס לביתו.

שנאמר "למס מרעהו חסד". שכן בלשון ג-ב יזנית קורין ללב "למס".

רב נחמן בר יצחק אמר: אף פורק ממנו יראת שמים שנאמר "ויראת שדי יעזוב"⁽²⁸⁾.

היא איתתא דעיילא להווא ביתא למיפא — מעשה באשה שעלתה לאפות בבית אחד שהשאל בעל הבית ההוא את תנורו. נבח בה כלבא ומרוב פחדה איתעקר ולדה והפילה, אמר לה מרי דביתא בעל הבית לאשה: לא תידחלי, דשקילי ניביה ושקילין טופריה — אל תפחדי מהכלב לפי שניטלו שיניו ואינו יכול לנשוך וניטלו צפורניו ואינו יכול לסרוט.

אמרה ליה האשה לבעל הבית: שקולא

אינה להנאתו וכבודו אלא לכבוד התורה. והמהרש"א ביומא [שם] כתב רמז נוסף בביטוי כנחש. וכאן כונת הגמרא שאף אם התלמיד חכם הוא קפדן אל תחוש לכך וחגרהו על מתניך.

27. כמו ששנו במשנה [אבות ב, ה] ולא עם הארץ חסיד.

28. המהרש"א מפרש שהמגדל כלב בדרך כלל כונתו לשמירה על ביתו, ומראה בכך שאינו ירא שמים שאינו סומך על שמירת המזווה שכתוב בה שם "שדי".

ועוד העיר שהגמרא בבא קמא [טו, ב] אוסרת לגדל כלב רע משום "ולא תשים דמים בביתך", וכאן אסרו זאת רק מחמת מניעת חסד מעניים? אלא ששם מדובר על כלב רע ומזיק באמת, וכאן אסרו אפילו כלב שאינו מזיק אלא שהוא נראה כמו כלב רע ונמנעים העניים להכנס מהפחד לבד, ולכן הביאה הגמרא להלן מעשה של נוק שאירע מפחד הכלב לבד.

הלואה היא יותר חזקה ומחוייבת ממצות נתינת הצדקה, שמי שנתגלה ונודע דחקו בין בני אדם וגילה פניו לשאול מהם, אין דחקו ואפילתו כמו מי שעדיין לא בא לאותה בושא וירא מהכנס בה. ומשמע מדבריו שכונת הגמרא היא שהלואה למי שעדיין לא נוטל צדקה גדולה מאשר לתת צדקה לעני המתפרנס מן הצדקה.

וכן כתב באהבת חסד [ח"א, יז] שלעני שבין כך מתפרנס מן הצדקה בודאי עדיף לתת לו לגמרי ולא להלוות לו, והגמרא כאן מדברת על גמילות חסד וצדקה לשני אנשים שונים. והוא מישב בכך את מה שאמרו בפרקי דרבי אליעזר [טו] שלפעמים צדקה גדולה מגמילות חסדים ולפעמים גמילות חסדים גדולה מן הצדקה.

26. ובגמרא יומא [כב, ב] אמרו: כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו תלמיד חכם. וכתב המהרי"ץ חיות ששמע פירוש בביטוי כנחש — כמו הנחש שאמרו בגמרא [תענית ח, א] שאינו נהנה מנשיכתו, כך נקמת תלמיד חכם

כל אלה" — למעשים טובים! שעתיד אדם ליתן את הדין אם לא יקיים את מה שלמד.

שנינו במשנה: **בירית טהורה.**

אמר רב יהודה: **בירית** — זו אצעדה של זרוע.

מתיב רב יוסף לרב יהודה מדתנן במשנתנו: **בירית טהורה היא ויוצא בה בשבת, ואילו אצעדה טמאה היא,** שהרי במעשה מדין נאמר בפסוק "אצעדה וצמיד", וכתיב על כך "תתחטאו אתם ושביכם"⁽³⁰⁾.

ומוכח שבירית אינה אצעדה!?

ומשנינן: **הכי קאמר רב יהודה: בירית** — תחת אצעדה עומדת להחזיק את בתי שוקיה שלא יפלו ויראו שוקיה, וטהורה היא לפי שאינה כלי, ואינה עשויה לנוי, וגם אינה כלי תשמיש לאדם אלא תשמיש לכלי⁽³¹⁾.

יתיב רבין ורב הונא קמיה דרב ירמיה, ויתיב רב ירמיה וקא מנמנמ.

טיבותיך ושדיא אחיזרי נטולה היא טובתך⁽²⁹⁾ ומוטלת היא על הקוצים, משום שכבר נד נעקר ולד ממקומו, ואין לו תקנה.

אמר רב הונא: **מאי דכתיב "שמח בחור בילדותך ויטיבך לבך בימי בחורותיך, והלך בדרכי לבך ובמראה עינך. ודע: כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט!"**

עד כאן, "שמח בחור בילדותך" — דברי יצר הרע.

מכאן ואילך — סופו של הכתוב שנאמר: "ודע כי על כל אלה" — דברי יצר טוב.

ריש לקיש אמר: עד כאן — לדברי תורה, ופירוש הפסוק:

"שמח" — בתלמודך, שתלמד בשמחה ובטוב לב.

"והלך בדרכי לבך ובמראה עיניך" — שתלמד ותבין כפי ראות עיניך.

מכאן ואילך — שאמר הכתוב: "ודע כי על

שהוזכרו לפני כן מקבלים טומאה. והר"ן [בשם הרא"ה] כתב שידענו שאצעדה טמאה ממסורת וקבלה, והריטב"א פירש שכך מבואר במשנה בכלים. וראה להלן.

31. רש"י, והוסיף שאין לחשוש שתורידנו ותטלטלנו משום שלא תגלה את שוקיה, ותמה המהרש"א הרי אם אינו תכשיט לא גזרו עליו כלל ואין צריך לומר את הסיבה שלא תורידנו? והתוספות הקשו אם אינו תכשיט מדוע כבלים אסור לצאת בהם והרי כל החילוק בין בירית לכבלים [לפי רבין] שכבלים הם בשתי רגליה, ומאיזה סיבה אסרה המשנה לצאת בכבלים? ולכן פירשו התוספות שבאמת הם עשויים גם

29. בפשטות הכונה היא על הטובה שהרגיע אותה מהפחד, אבל מרש"י משמע שבעל הבית השאיל את תנורו [בחנם] לאחרים ואפשר שעל טובה זו אמרה לו שהיא רעה.

30. רש"י. והתוספות הקשו שהפסוק מדבר על הבאתם למשה לקרבן ולא על דיני טומאה שלהם, ועוד שהרי "תתחטאו" מוזכר גם על השבי [בהמות] והרי הם בודאי לא מקבלים טומאה? וראה לעיל [נב, א] את תשובת המשנה ראשונה [כלים ה, יא] על קושיית התוספות.

ולכן פירשו התוספות שבסוף הפרשה נאמר "כל כלי מעשה" שדרשו את הפסוק לדיני טומאת כלים, ולמדנו שהכלים והתכשיטים

ויתבי רבין וקאמר: בירית האמורה במשנה — מניחין אותה באחת משוקיה בלבד.

כבלים — האמורים במשנה שהם טמאים מניחין אותם בשתים, בשתי רגליה.

אמר ליה רב הונא: אלו ואלו בשתים מרגליה, ומטילים שלשלת ביניהן, ונעשו כבלים.

ומקשינן: וכי שלשלת שבו משויא להו מנא שאמרה המשנה שהכבלים טמאין, ומדוע הם נחשבים כלים? האם מפני שיש בהם שלשלת הם הופכים להיות כלי?

וכי תימא הטעם שמקבלים טומאה הוא כרבי שמואל בר נחמני.

דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן: מנין למשמיע קול בכלי מתכות שהוא טמא, שנאמר "כל דבר אשר יבא באש", ודרשינן: אפילו דיבור כמשמע אפילו כלי המשמיע קול מקבל טומאה, למרות שכל שימושו הוא רק להשמעת קול. ומאותו טעם גם כבלים טמאים.

ודחינן: בשלמא התם קא בעו לה לקלא,

וקעביד מעשה. לפיכך הכלי מקבל טומאה לפי שהוא כלי מעשה. אבל הכא כבלים — מאי מעשה קעביד, והלא אין בהם שימוש "מעשה" כדי שיהא להם שם כלי?

ומתריצין: הכא בכבלים נמי קא עביד מעשה, וכלי מעשה הם נחשבים.

דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: משפחה אחת היתה בירושלים שהיו פסיעותיהן גסות, ומשום כך היו בתולותיהן נושרות. עשו להן כבלים, והטילו שלשלת ביניהן, שלא יהיו פסיעותיהן גסות, ולא היו בתולותיהן נושרות. ולכן שלשלת זו היא כלי מעשה שהיא תשמיש לאדם ומשום כך מקבלת טומאה.

איתער בהו רבי ירמיה, שהיה מנמנם קודם לכן, אמר להו: יישר, יפה אמרת, וכן אמר רבי יוחנן כדבריך.

כי אתא רב דימי לבבל מארץ ישראל, אמר בשם רבי יוחנן: מנין לאריג שגודלו כל שהוא, שיש לו דין בגד, שהוא טמא, ילפינן לה מצייץ שהוא דבר מועט⁽³²⁾.

אמר ליה אביי: וכי ציין אריג הוא?

נחשבים כלי כמו מלבוש, אם כן באחד גם יהא טמא ומה שהוא רק אחד אינו מגרע, וכי אם יש לו רק סנדל אחד הוא יהא טהור? ולכן פירשו שבודאי בירית אינה אותו ובגד וכלי כמו כבלים, וכבלים הם יותר נאים ועשויים לתכשיט מבירית.

32. התוספות מפרשים דאף שהשיעור לטומאת בגדים הוא שלש על שלש אצבעות, זה דוקא בשיריים מבגד גדול שצריך שישתייר שיעור כזה, אבל כשאורגים מתחילה פחות משיעור זה

לנוי ויש בהם חשש של תכשיטים ולכן כבלים אסורים, אבל בירית בגלל שהיא רק ברגל אחת מותר לצאת בה שגנאי הוא לה [שיש לה רק באחת] ואין לחשוש שתורידנו. וגם לדיני טומאה כבלים נחשבים כתכשיט וטמאים, אבל בירית כיון שהיא רק באחת אינה נחשבת כתכשיט אלא תשמיש לבגדים והיא טהורה כמו טבעת של כלים [נב, ב].

אבל הרשב"א והריטב"א חולקים על התוספות והקשו אם כבלים טמאים שהם

והתניא: ציץ — כמין טס של זהב. ורוחב שתי אצבעות. ומוקף מאוזן לאוזן. וכתוב עליו בב' שיטין: יו"ד ה"א למעלה, וקודש למ"ד מלמטה⁽³³⁾.

ואמר רבי אליעזר ברבי יוסי: אני ראיתיו⁽³⁴⁾ בעיר רומי, וכתוב בו: קודש לה' בשיטה אחת.

כי פליק רב דימי כאשר הלך לנהרדעא, חזר בו מדבריו הקודמים שאמר ציץ אריג הוא.

שלח להו לחכמים: דברים שאמרתי לכם — מעות הם בירי.

ברם, כך אמרו משום רבי יוחנן: מנין לתכשיט ששיעורו כל שהוא שהוא טמא? למדו זאת מצייץ.

ומנין לאריג ששיעורו כל שהוא טמא? ⁽³⁵⁾

בתחילת השורה התחונה [מימין] ושם ה' בסוף השורה העליונה [משמאל], ואז השם למעלה ובכל זאת ניתן לקרא את הכתב ולהבינו. והרמב"ם [כלי המקדש ט, א] גורס שכתבו לה' למעלה וקדש למטה, ולדבריו מובן יותר שיש אפשרות להבין את הכתוב גם באופן כזה — לה' קדש. וראה להלן.

34. וקשה איך חולקים חכמים על עדות ראייה? והמאירי כתב: ולא הכחישו את הידוע אצלם אף בעדות ראייה.

אבל הרמב"ם [כלי המקדש ט, א] כתב שההלכה כחכמים שכותבים בשתי שיטות וה' למעלה, "ואם כתבו בשיטה אחת כשר, ופעמים כתבוהו בשיטה אחת" וכתב הכסף משנה שכך מפרש הרמב"ם את עדותו של רבי אלעזר ברבי יוסי שלפעמים כתבו גם כך. והריטב"א מבאר שרבי אלעזר סובר שאין מעלת הקדמה באותה שורה, והקפידא היא רק שלא יהא כתוב קדש מעל שם ה'.

35. והקשו התוספות הרי דרשו שפשוטי כלי עץ אינו מטמא שצריך להיות דומה לשק שהוא מטלטל מלא [והיינו שיש לו כלי קיבול] ואיך יטמא כל שהוא? ותירצו שאפשר לקפל אותו ולהניח בו מרגלית, ומה ששינוי שפשוטי כלי

לצורך שימוש, ילפינן מצייץ — או מ"א בגד" שהוא טמא.

וצריך להבין את ההוה אימנא ללמוד אריג מצייץ וכי לא ידע רב דימי פסוק מפורש בתורה שהציץ עשוי מזהב? ומדוע צריכה הגמרא לשאול מברייתא ולא שאלה מפסוק מפורש? ותירץ השפת אמת שאת הפסוק אפשר לפרש שהציץ היה שזור וארוג מחוטי זהב [כמו חוטי הזהב שבאפוד] ולכן נחשב אריג, אבל בברייתא כתוב שהוא "טס" של זהב.

וראה פני יהושע ושפת אמת שרוצים לומר שלמדו מצייץ את עיקר החידוש שתכשיט מקבל טומאה [ורק ששיעורו כל שהוא למדו מכל כלי מעשה], ומשום שהוא נמנה בתוך "בגדי" הכהונה [והריטב"א כתב שציץ הוקש לבגדי כהונה] למדנו שתכשיט נחשב כמו בגד ואריג [ולפי זה מובן איך סבר רב דימי ללמוד אריג מצייץ]. והריטב"א כתב שרב דימי סבר שהציץ היה טס של זהב ומונח מעל חתיכת אריג.

33. רש"י מפרש שבשורה העליונה היה חקוק שם ה' ובשורה מתחתיה — קדש ל'. והקשו התוספות אם כן אי אפשר לקרוא את הכתב כמשמעותו — קדש לה'? והריטב"א כתב שבירושלמי משמע כרש"י, ובאמת "לא נכתבו לקרות". ורבנו תם מפרש שכתבו קדש ל

דרשו זאת מדכתיב "או בגד" וכל "או" האמור בכתוב רבוי הוא.

"או בגד".

תכשיט כל שהוא — טמא אנו למדים מציין.

אריג ותכשיט המחוכרים יחדיו ששיעורו כל שהוא — טמא, אנו למדים מהפסוק כל כלי מעשה, ו"כל" לרבות הוא בא (36).

אמר ליה ההוא מרבנן לרבא: ההוא קרא שנאמר בו "כל כלי מעשה" הרי במדין כתיב לגבי טומאת מת, ואיך אפשר ללמוד ממנו ביחס לטומאת שרצים הקלה מטומאת מת (37).

אמר ליה: למדנו טומאת שרצים מטומאת

תנו רבנן: אריג ששיעורו כל שהוא — טמא. ותכשיט כל שהוא — טמא.

אריג ותכשיט, דבר שחציו אריג וחציו תכשיט ששיעורו כל שהוא — טמא.

מוסף נוסף שק כל שהוא על הבגד, שטמא משום אריג אף על פי שאינו אריג.

אמר רבא לפרש את דברי הברייתא:

אריג כל שהוא — טמא אנו למדים מהפסוק

תכשיט עדיין כל חצי יש לו שיעור בפני עצמו? ועל כרחק שיש שיעור לכל שהוא. ומהריטב"א נראה שהשיעור הוא — שיהא ראוי לשימוש למטרתו, וחציו אריג וחציו תכשיט מדובר כשכל אחד לעצמו אינו ראוי לשימוש. והחזון איש [כלים ל, כז] תירץ על קושיית התוספות שכיון שהתכשיט צריך את שני החלקים וכל אחד מהם בפני עצמו אינו נחשב תכשיט, צריך פסוק מיוחד לרבות תכשיט שהוא גם אריג וגם תכשיט ממתכת.

והרשב"א וריטב"א פירשו שמדובר כאן על תכשיט שהוא אריג, והחידוש הוא שאף אריג שאינו מיועד לבגד ושק אלא לתכשיט נטמא כמו תכשיט ממתכת. וראה פני יהושע ושפת אמת.

37. רש"י. והתוספות פירשו שהקושיא היא — הרי הפסוק לא נאמר על דיני טומאת כלים אלא על שלל המלחמה וקרבת ה' ומשנינן שדורשים "כלי" הנאמר על טומאת כלים מסיום הפסוק שנאמר על כלי מדין "כל כלי מעשה" — שדרשו אותו על טומאת כל הכלים שהוזכרו בפרשה.

עור טהורים מדובר בעור קשה שאי אפשר לקפלו.

והקהילות יעקב הקשה אם כן כל בגד אינו עשוי לקיבול בתוכו, ומה שהגוף נמצא בתוכו אינו נחשב למקבל בתוכו כמו שמבואר ברש"י להלן טו, א? והחזון איש [כלים כת, א] הקשה שבגד שלש על שלש אצבעות טמא משום שראוי לטלאי כמבואר ברש"י לעיל [כט, א], והרי הטלאי אינו מקבל בתוכו? ותירצו שהתוספות כאן מדברים דוקא על אריג ורצועה וכדומה, אבל "בגד" ממש אינו צריך להיות דומה לשק אלא נלמד מהפסוק "וכבס בגדיו", ובפחות משיעור בגד צריך כלי קיבול כמו שק. [ושק עצמו אף שהוא גם אריג, צריך כלי קיבול ושיעור יותר גדול — ד' על ד' משום שאינו מיועד אלא לשם טלטולו כשהוא מלא].

אבל החזון איש הוסיף שבאמת מה שהגוף בתוך הבגד גם נחשב כלי קיבול, ויבואר להלן טו, א.

36. רש"י. וכתבו התוספות שמוכח מכאן שכל שהוא יש לו שיעור מסוים, שאם אין לו שיעור וכל שהוא ממש טמא אם כן שחציו אריג וחציו